

Bogusław Mykietów

**XVII-WIECZNE KROŚNIEŃSKIE ŻAŁOBNE DRUKI
POŚWIĘCONE BARONOWI
RUDOLFOWI VON GERSSDORF**

Dwa przetłumaczone z języka niemieckiego druki żałobne są częścią dużego zbioru ulotnych druków wydanych w kilku miastach Nowej Marchii i Łużyc. Wśród nich 37 wydano we Frankfurcie nad Odrą, dwa w Sulechowie, osiem w Gubinie¹ i 22 w Krośnie Odrzańskim². Spośród wszystkich 69 druków zaledwie siedem dotyczy szlachty. Pozostałe to druki okolicznościowe lub informacyjne albo mowy pogrzebowe ku pamięci mieszczan. Druki poświęcone wysoko urodzonym zmarłym wydano w Sulechowie (2) i Krośnie Odrzańskim (2) oraz we Frankfurcie nad Odrą (3). Mowy sulechowskie z 1684 roku na cześć zmarłego Wolfa Aleksandra von Rottenburga wydrukował Michał Schwartz³.

Dwa druki krośnieńskie zostały poświęcone zmarłemu baronowi Rudolfowi von Gerssdorf, dziedzicowi na Wichowie pod Kożuchowem. J. Sinapius w *Schlesischer Curiositäten* poświęca tej postaci obszerny fragment⁴. Rudolf von Gerssdorf urodził się 12 maja 1629 r. w Wichowie. Po ukończeniu studiów w Królewcu piastował ważne stanowiska w księstwie głogowskim. Po śmierci głogowskiego gubernatora grafa von Herbersteina przez blisko rok reprezentował królewski zarząd. 27 grudnia 1652 r. poślubił Zofię Elżbietę von Nostitz, która urodziła mu dwunastu synów i sześć córek. Ojca przeżyło tylko dwóch synów i dwie wydane za mąż córki (rody von Schwan i Berg). Według Sinapiusa baron zmarł 9 grudnia 1696 r.⁵ Druki żałobne podają jako datę śmierci dzień 6 grudnia 1696 r.

¹Jeden z najciekawszych druków zbioru. Zawiera wierszowany utwór *Amicorum Tri-ga to znaczy trzech połączonych przyjaciół od serca i od żartów [...] dworujących sobie w dniu Jeremiasza dla obdarzenia [uhonorowania] wielce szlachetnego, wielce szanownego i wielce uczonego Pana Jeremiasza Ludwika Reinmanna [...] W Nebug wydrukował Phrichostorus Reburg w roku 1680.* (Czytając wyrazy od końca: *W Guben wydrukował Christoph Gruber...*).

²Wszystkie druki znajdują się w zbiorze autora.

³Opracowania i tłumaczenia dokonała Małgorzata Konopnicka-Szatarska (zob. s. 181 niniejszego tomu „Rocznika”).

⁴J. Sinapius, *Schlesischer Curiositäten*, Leipzig-Breslau 1728, t. 1, s. 396–398.

⁵Sinapius przytacza za Gryphiusem ciekawą opowieść z życia barona: 29 lipca 1665 r.

Pierwszy z druków to mający zapewne pełnić funkcję informacyjnego plakatu arkusz o wielkości 30 × 37,5 cm. Autorem tekstu jest Johann Dubelius, konrektor w Krośnie⁶, który zawiadamia o mającej nastąpić 6 marca 1697 roku uroczystości pogrzebowej zmarłego trzy miesiące wcześniej barona. Druk uzupełnia wierszowany utwór poświęcony zmarłemu.

Drugi druk ulotny to czterostronicowa broszura o wymiarach 19,2 × 29,5 cm. Pierwsza strona zawiera informację o zmarłym i mającej nastąpić ceremonii pogrzebowej. Pozostałe trzy strony zawierają wierszowane mowy podpisane przez syna zmarłego – Hansa Christoph von Rottenburga i wnuka Aleksandra Rudolpha von Rottenburga. W obu krośnieńskich drukach w miejscu, gdzie zwykle podaje się wydawcę, znajdujemy napis: *Crossen gedruckt mit des Sel. Michael Schwartzens Schrifften*, co można rozumieć jako: *Krosno – pisma wydrukowano o ś.p. Schwartzu*⁷.

Druk 1 – tłumaczenie

Chrześcijańska pośmiertna ofiara
złożona

wysoce urodzonemu

Panu Rudolfowi

baronowi von Gerßdorf

dziedzicowi na Wichowie/Psarach/Przylaskach/Marcinowie i Ovolsdorff
Królewskiego Sądu Mężów w Księstwie Głogowskim
najstarszemu asesorowi, jak również kozuchowskiego powiatu

po obiedzie Gerssdorf udał się wraz z Michaeliem Agricolą, krawcem z Bojanowa, na pola koło wsi Kotla (Kuttlau) do chłopów wiążących snopki. Gdy szli przez pola, zostali porażeni przez uderzenie pioruna. Krawiec zmarł w ciągu kilku godzin, baron zaś przez kilka dni „odczuwał w swojej głowie i członkach wielkie bóle. Został jednak zachowany dzięki dobroci Boskiej”. Gerssdorf zmarł dopiero w 1696 roku, gdyż „na jednej z jego łydek znajdowała się trująca krosta, taka, że nie mogły jej usunąć żadne lekarstwa”.

⁶D. Dolański w wykazie konrektorów szkoły ewangelickiej w Krośnie Odrzańskim podaje, że w latach 1654–1663 stanowisko to zajmował Gottfried Rothe, a następnym znanym nam konrektorem był Johann Georg Ficker. Nie jest znana data objęcia stanowiska przez Fickera. Wiadomo, że funkcję tę pełnił do 1713 r. Informacja o autorze druku z 1697 r. pozwala stwierdzić, kto pełnił funkcję konrektora w Krośnie po Gottfridzie Rothe, a przed Johannem Georgem Fickerem był to Johann Dubelius. Zob. D. Dolański, *Duchowni protestanczy w księstwie krośnieńskim w XVI–XVIII wieku (według Siegismunda Justusa Ehrhardta, [w:] Szlachta pogranicza śląsko-wielkopolsko-lubuskiego (XVI–XVIII wiek)*, red. K. Bartkiewicz, „Rocznik Lubuski” 2000, t. XXVI, cz. 2, s. 173–212.

⁷Już wcześniejsze druki z tego warsztatu zawierają adnotację: *Crossen / mit Michael Schwartzens seligen Schrifften* (*Krosno / z pismami / ś.p. Michała Schwartzu*, lub *pisma od ś.p. Michała Schwartzu*) oraz: *Crossen / gedruckt bey seligen Schwartzens Wittwe* (*Krosno / wydrukowano o wdowy po ś.p. Schwartzu*). Oba druki pochodzą z r. 1696.

M. S. S.

Als

Der

Hochwolgebörne Herr /

Herr ADOLPH /**Freyherr von Bersdorff /**Herr auf Weichau / Hänern / Kenschayn / Bersdorff
und Dvolsdorff /Des Königl. Mann-Verichts im Bologauischen
Fürstenthum ältester Assessor, wie auch des Frey-
städtischen Grenses-Wolmeritirter
Landes-Eltester / c. c.

Welcher am verwichenen 6 Decemb. st. n. MDC XCVI.

Durch Felsaen S ed zu Weichau entschlaffen war /

Und am 6. Mart. Anno 1697.

Unter solennen Reichbegängnisse

Die letzte Pflicht erhielt /

Wolten

nicht sowol

Die allersaits Hochbetrübte

mit Christschuldigen Troste bedienen /

Als sich selbst in höchstschmerzlicher Trauer aufzurichten
versuchen

Zwey Nahe Verwandte.

Grossen gedruckt mit des Sel. Schwarzens Schriften.

wysoce zasłużonemu najstarszemu [mężowi] tej ziemi
Po jego 6 grudnia roku Pańskiego 1696, w posuniętym błogosławnym
wieku duchowym pożegnaniu, które się wydarzyło.

Przy zarządzonej 6 marca roku M DC XCVII
stosownej do wysokiego stanu uroczystości pogrzebowej,
która zostanie smutnie odprawiona, okazując należyty szacunek
i wdzięczność wobec pośmiertnej sławy
i pogrążonej w głębokim smutku rodzinie barona,
dla zapewnienia należytego poddaństwa pośpiesznie [niniejszą mowę]
przesyła Johann Dubelius, konrektor w Krośnie.

.....

Przybądź drogi Śląsku! Przyjdź [i] ofiaruj podziękowanie i łzy swoje:

Oto zostaje złożony drogi bohater do ciemnego grobu
teraz musi twój wzrok spojrzeć w gwiazdy
jego promień nie będzie już dbał o twój dobrobyt
Przyjdź! Zgłoś swoją sławę: jak łaska Leopolda
Tego samego troska i rada powołuje do wysokiego obowiązku:
Jak mądrość / pietyzm nie w niewielkim stopniu
Duży trud i dzielność utrzymuje tu jego dworskie miasto.
Więc rzeknij: nikt nie chce ulitować się nad obcą nędzą
Być sprawiedliwym i rzetelnym oznacza być tarczą najsłabszych:
Spójrz! Lecz tutaj odchodzi Ojciec wielu ubogich
Podpora prawa / jego odbicie wierności.
Jednak nie płacz zbyt. Jego sława pośmiertna brzmi pięknie
Kiedy cnota i zasługi przewyższają wiek;
Tak więc widzisz równie dzielnych synów bohaterskich
Szlachetny ród Gerßdorffów ukazuje się ku twojemu pocieszeniu.
Lecz ich ze wszech miar, ich bardzo zasmucone dusze
Pomyślcie o Bożym końcu i popatrzcie na niebiosa
Nie odbiorą [przecież] waszego skarbu i ojca;
Popatrzcie! Jak łono Jezusa go teraz cieszy.
Ach Boże! uraduj ich życiem, szczęściem i błogosławieństwem!
który mi po dziesięćkroć dał, wynagrodzi to tysiącrotnie!
Kto kocha ciebie i cnotę, jak to czyni [rodzina] Gerßdorffów
Ten niech zaniesie sławę i podziękowanie zmarłemu.

Christliches Todten-Opffer /
 Welches Dem
 Hochwollgebornen Herrn /
Herrn R A D O L F W B /
Freyherrn von Bersdorff /
 Erbherrn auf Weichau / Hünern / Reuschhayn / Mersdorff
 und Dvolsdorff /
 Des Königlichenn Mann-Verichts im Slogauischen Fürstenth.
 ältesten Assessor, wie auch des Freystädt. Creyses
 Hochverdienten Landes-Ältesten 2c. 2c.
 Nach dessen d. 6 Decemb. Anno 1696, im hohen gesegneten
 Alter 46 Jahren seligen Abfahde /
 Bey der am 6. Mart. Anno MDC XCVII angeordneten
 hohen Standes-mässigen Weichen-Solennität,
 Durch schuldigsten dankbaren Nachruhm wehmüthigst abstattet
 Und der
Hoch Freyherrl. Leidtragenden FAMILIE,
 Zu Versicherung gehorsamster Devotion eysfertigt übersenden
 solte
 Johann DUBELIUS, Con-Rect. in Prossen.

Dinn/ Berthes Schlesien! Komm opffre Danck und Ehränen;
 Hier wird ein Theurer Held in süstre Gruftt gesenck.
 Nun muß dein Augn-licht sich nach dem Sterne sehnen /
 Der seinen Strahl nicht mehr auff deine Wolfarth lenckt.
 Komm! Melde Seinen Ruhm; Wie Leopoldens Gnade
 Desselben Sorg' und Rath zu hoher Vrsicht bestellt:
 Wie Klugheit/ Pietät nicht im geringen Grade
 Nechst Fleiß und Tapfferkeit da seine Hoffstadt hält.
 Sa sage: Niemand wil sich frembder Noth erbarmen/
 Gerecht und Redlich seyn heist tegt der schwächste Schild:
 Sieht! aber hier entweichet ein Vater vieler Armen /
 Die Seule der Justiz / der Treu' ihr Ebenbild.
 Doch weine nicht zu sehr. Klingt dessen Nachruhm schöne/
 Wenn Tugend und Verdienst das Alter übersteigt;
 So siehst du gleichwol noch die tapffre Helden-Söhne/
 Die Bersdorffs hoher Stamm zu deinem Troste zeigt.
 Ihr aber Allerseits/ Ihr Hochbetrübtte Seelen /
 Bedencket Gottes Schluß und seht den Himmel an/
 Der wird Euch Euren Schas und Vater nicht verhölen;
 Seht da! Wie Jesu Schooß Ihn nun vergnügen kan.
 Ach Gott/ erfreue Sie mit Leben Glück und Segen!
 Dem/ der mir zehnfach gab/ vergilt es tausendfach!
 Wer dich üd Jugend liebt/ wie die von Bersdorff pflegē/
 Dem trägt mā Ruhm u. Danck zū Godte-Opffer nach.

Prossen gedruckt mit des Sel. Michael Schwagens Schreiffen.

Druk 2 – tłumaczenie

(strona 1)

M.G.T.

Jako jaśnie wielmożny pan
Pan Rudolph baron von Gerßdorff
dziedzic na Wichowie/Psarach/Przyłaskach/Marcinowie i Ovolsdorff
Królewskiego Sądu Mężów w Księstwie Głogowskim
najstarszy asesor, jak również powiatu koźuchowskiego
wysoce zasłużony najstarszy (mąż] tej ziemi
Który minionego 6 grudnia MDC XCVI
zasnął w Wichowie z powodu śmierci duszy
i 6 marca roku Pańskiego 1697
przy uroczystości pogrzebowej
ostatnią posługę otrzymał
Chcieliby nie tylko
ze wszech miar zasmuceni
służyć chrześcijańskim pocieszeniem
Kiedy sami powstać w bolesnym smutku
próbują
dwaj bliscy krewni.

Krosno – pisma wydrukowano o ś.p. Schwartza.

(strona 2)

I.

Mój Boże! Co proponujesz
Rany
Które trafiają mi prosto w duszę!
Mój stary ból nie zniknął
Ale musi zdarzyć się nowy przypadek.
Czy kryjesz w ten sposób promień radości
I nie ma mnie uradować już żadna pociecha.

II.

Ach! Pan ojciec pobladł!
Teraz umiera mi dopiero mój skarb małżeński.
Bowiem umknął mi zaraz jej pocałunek
Tak jednak moja przyjemność odnalazła [swoje] miejsce.
Kiedy jego pociecha, miłość i rada
Często zmniejszała mój smutek.

III.

Na jak to znak [dla] pamięci i miłości
Zasługuje teraz jego wielka wierność?
Wzdychając podążam teraz za ciałem
Jednak czyż syn nie czyni przy tym więcej?
Jego sława pośmiertna ma trwać dzięki mnie
Aż przeminie moje serce i rozum. Boże

(strona 3)

IV.

Boże pomóż nam przewyciężyć wszystko
Musi więc pogrążony w smutku dom
oprócz mnie poczuć nową pociechę
Tak ustępuje nędza żałoby.
Nie żyje już [ani] mój skarb, ani mój ojciec
Niech Bóg nie zostawia tego miejsca pustym.

Tych kilka słów napisał na wierną pamiątkę
całej wielkiej ojcowskiej miłości

Hans Christoph von Rottenburg

I.

Gdzie ochota i trud mają swoją zadowoloną siedzibę
Tam nie chce się niczego, co zakłócałoby myśli:
Lecz spójrzcie! Jak mnie taki list zasmuca
I jak pragnienie czczone jeszcze w Lipsku.
Bowiem wspomina on pewien dzień śmierci
Trafia to w moje serce jak uderzenie pioruna.

II.

Moje słowo brzmi: Ach! Teraz nie mogę
na powrót ucałować tych wiernych rąk:
Serce jest zimne, które tak przepelniała miłość:
Już nic więcej nie dowiem się od dziadka.
Nie udzieli mi już swojego błogosławieństwa?
O smutku! O głęboki cios w serce!

(strona 4)

III.

Niech żyje tylko cierpliwość! Niebiańska Rada nalega
Również i my damy jej panować w zasmuceniu.
Wystarczy, że On tak wywyższył jego życie
i takim stale utrzymywał w szczęściu i sławie.
Ten sam pozostaje również po śmierci zielony:
Ród [jak zechce Bóg] kwitnąć będzie w [swych] gałęziach.

IV.

O ty szlachetny duchu! Rozkoszuj się teraz spokojem!
Twe siwe włosy muszą błyszczeć w koronie.
Słuchasz teraz nowej pieśni
Lecz my jesteśmy jeszcze owładnięci troską i biedą.
Pomóż nam Boże! Żeby teraz tylko ukazała mi się twoja łaska
I [żeby] od tej pory serce moje już nie oplakiwało ojca.

Tak pokrótce należałoby smutnemu grobowi
jego wielce uczonego i umiłowanego
dziadka pośród licznych łez jego posłusznych dzieci
smutnie wyjaśnić.

Alexander Rudolph von Rottenburg

(Napis na trumnie)

Mojego Jezusa nie opuszczę.